10. Фуштей О., Ландік К. Проблеми адаптації внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного часу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2024. Вип. 78. С. 47–51. DOI: https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-78-47-51.

Олександр Неприцький

ВІД «КОМФОРТНИХ ГРОМАД» ДО «БЕЗПЕЧНИХ СТІЙКИХ ГРОМАД»: ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНКУРСУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Анотація. *У статті досліджено трансформацію конкурсу Вінницької обласної ради від «Комфортних громад» до «Безпечних стійких громад» в умовах повномасштабної російсько-української війни. Розглянуто зміну пріоритетів регіональної підтримки територіальних громад, зокрема посилення уваги до потреб оборони, безпеки інфраструктури та соціальної підтримки населення. Проаналізовано механізми співфінансування проєктів коштом обласного бюджету, громад і партнерів. На прикладах реалізованих ініціатив висвітлено практичне застосування конкурсного механізму та окреслено потребу в подальшому оцінюванні результативності підтриманих проєктів.*

Ключові слова: *Вінницька обласна рада, територіальні громади, «Комфортні громади», «Безпечні стійкі громади», регіональний розвиток, співфінансування, повномасштабна війна.*

Oleksandr Neprytskyi

FROM “COMFORTABLE COMMUNITIES” TO “SAFE AND RESILIENT COMMUNITIES”: TRANSFORMATION OF THE VINNYTSIA OBLAST COUNCIL’S COMPETITION IN THE CONTEXT OF THE FULL-SCALE WAR

Abstract. *The article examines the transformation of the Vinnytsia Oblast Council’s competition from “Comfortable Communities” to “Safe and Resilient Communities” in the context of Russia’s full-scale war against Ukraine. It explores changes in regional support priorities for territorial communities, particularly the increased focus on defence needs, infrastructure security, and social support for the population. The article analyses the mechanisms for co-financing projects through the regional budget, community budgets, and partner contributions. Examples of implemented initiatives illustrate the practical application of the competition mechanism and highlight the need for further assessment of the results achieved by supported projects.*

Keywords: *Vinnytsia Oblast Council, territorial communities, “Comfortable Communities”, “Safe and Resilient Communities”, regional development, co-financing, full-scale war.*

Повномасштабна російсько-українська війна суттєво змінила умови функціонування територіальних громад України та пріоритети їхнього розвитку. Поряд із традиційними завданнями місцевого самоврядування –

утриманням і модернізацією інфраструктури, поліпшенням якості публічних послуг та створенням сприятливих умов для життя населення – особливого значення набули питання безпеки, підтримки сил оборони, забезпечення стійкості критично важливих об'єктів і допомоги людям, які постраждали внаслідок війни. Ці зміни актуалізували питання адаптації регіональних інструментів підтримки місцевого розвитку до нових суспільних потреб.

В статті розглянемо один із таких інструментів – конкурс Вінницької обласної ради, спрямований на підтримку ініціатив територіальних громад. Його розвиток дає змогу простежити, як змінювалися пріоритети регіональної політики на місцевому рівні в умовах переходу від довоєнного порядку денного розвитку до необхідності реагувати на виклики повномасштабної війни.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислити досвід Вінницької області у використанні конкурсного механізму для підтримки місцевих ініціатив у кризових умовах.

Мета статті – проаналізувати трансформацію конкурсу Вінницької обласної ради від «Комфортних громад» до «Безпечних стійких громад» у контексті повномасштабної російсько-української війни, визначити основні зміни його пріоритетів і механізмів підтримки територіальних громад. Для досягнення цієї мети передбачається розглянути довоєнні передумови та нормативне підґрунтя конкурсу, зіставити його тематичні пріоритети в різні періоди, а також охарактеризувати масштаби підтримки й приклади реалізованих проєктів за наявними документальними свідченнями.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від функціонування конкурсу «Комфортні громади» до розвитку конкурсу «Безпечні стійкі громади» в умовах повномасштабної війни. Основну увагу приділено змінам, що відбувалися після 24 лютого 2022 року, із залученням матеріалів попередніх років для порівняння. Джерельну базу становлять нормативні рішення Вінницької обласної ради, документи щодо організації та проведення конкурсу, оприлюднені переліки переможців і матеріали про реалізацію окремих проєктів.

Конкурс Вінницької обласної ради «Комфортні громади» сформувався як інструмент підтримки місцевих ініціатив, спрямованих на розв'язання актуальних проблем територіальних громад за допомогою співфінансування з обласного бюджету. Його логіка полягала в поєднанні регіональної фінансової підтримки з ініціативністю органів місцевого самоврядування та залученням ресурсів на місцевому рівні (переважно локального бізнесу, представники якого формували соціальний та політичний капітал). Такий підхід давав громадам можливість пропонувати власні проєкти, визначати пріоритетні потреби й об'єднувати ресурси для їх реалізації.

На 2021-22 роки, наприклад, конкурс визначав чотири пріоритетні напрямки: Безпечна та доступна громада, здоров'я жителів громади, сучасна громада і спроможна громада. Отже, уже до повномасштабного вторгнення тематика конкурсу не обмежувалася благоустроєм: вона включала також питання безпеки та поліпшення умов життя населення. [4].

Важливою характеристикою цієї моделі було залучення співфінансування. Показовими є результати конкурсу 2021 року: на нього подали 213 проєктів, а переможцями стали 70. Загальна вартість проєктів-

переможців становила 53,2 млн грн, з яких очікуване фінансування з обласного бюджету складало 19,7 млн грн, а 33,5 млн грн припадало на кошти територіальних громад і партнерів. Ці показники засвідчують, що конкурс був не лише механізмом розподілу обласних коштів, а й способом мобілізації додаткових ресурсів для місцевого розвитку. Водночас наведені суми відображають заявлену в матеріалах конкурсу структуру фінансування, а не обов'язково фактичні видатки після завершення всіх проєктів [3].

До початку повномасштабної війни конкурс продовжував діяти як складова регіональної політики підтримки громад. У лютому 2022 року було оголошено про визначення 88 проєктів-переможців, які мали отримати співфінансування з обласного бюджету. Таким чином, на момент російського повномасштабного вторгнення конкурс уже мав усталену організаційну модель і використовувався для підтримки широкого кола місцевих ініціатив [6].

Початок повномасштабної війни створив нові умови для реалізації місцевих проєктів і змінив характер викликів, на які мали реагувати органи місцевого самоврядування. Потреба підтримувати Сили оборони України, забезпечувати безперервну роботу критичної інфраструктури, зберігати доступність освітніх і медичних послуг та допомагати вразливим категоріям населення вимагала відповідного коригування регіональних механізмів підтримки. Утім, нормативні зміни відбувалися не одномоментно: спочатку конкурс продовжував функціонувати під попередньою назвою, тоді як програмні документи поступово адаптувалися до умов воєнного стану.

Проміжним етапом стала Програма розвитку місцевого самоврядування у Вінницькій області «Успішні сильні громади» на 2018–2025 роки. У редакції змін, підготовленій у 2021 році, серед заходів на 2022–2025 роки було передбачено щорічне проведення конкурсу «Комфортні громади». Це свідчить, що на етапі планування наступного періоду програма зберігала попередній конкурсний механізм, хоча вже функціонувала в межах ширшої програми розвитку місцевого самоврядування. Визначальна нормативна зміна відбулася 29 грудня 2023 року, коли Вінницька обласна рада ухвалила рішення № 725 «Про внесення змін та доповнень до обласних програм». Ним було змінено назву Програми розвитку місцевого самоврядування у Вінницькій області «Успішні сильні громади» на «Безпечні стійкі громади» на 2018–2025 роки. У рішенні також прямо передбачено фінансування конкурсу Вінницької обласної ради «Безпечні стійкі громади» у 2024 році та визначено необхідність передбачити для цього 43 млн грн в обласному бюджеті. Отже, наприкінці 2023 року нова назва конкурсу вже була закріплена в нормативному документі, а його проведення стало частиною оновленої програми [7].

Зміни не обмежилися перейменуванням. У редакції програми, затвердженій зазначеним рішенням, було сформульовано три пріоритети місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: «безпека та оборона», «стійкість» і «турбота». Перший передбачав підтримку органами місцевого самоврядування Сил оборони України; другий – створення належних умов для роботи критичної інфраструктури, освітніх і медичних закладів та потенційних інвесторів; третій – турботу про жителів громад, родини загиблих військових та інші вразливі категорії населення. У такий спосіб програмний документ

пов'язав безпекові потреби з підтриманням життєздатності громад і соціальною підтримкою їхніх мешканців.

Таким чином, перехід від «Комфортних громад» до «Безпечних стійких громад» доцільно розглядати як зміну пріоритетів регіональної підтримки в умовах війни, а не лише як зміну назви. Довоєнна модель орієнтувалася на широкий спектр ініціатив місцевого розвитку, тоді як оновлена програма виразніше визначила безпеку й оборону, стійкість інфраструктури та турботу про населення як пріоритети діяльності місцевого самоврядування. Водночас між цими моделями збереглася спадкоємність: конкурс і надалі виступав механізмом підтримки проєктів громад за участю обласного фінансування. Варто звернути увагу, що принципово важливо розмежовувати два рівні змін: трансформацію обласної програми та зміну тематичних і фінансових параметрів самого конкурсу.

У 2024 році напрям «Безпека і оборона» отримав особливий пріоритет на другому етапі конкурсу. Експертна рада розглянула 17 поданих проєктів, один із яких відхилила через невідповідність умовам етапу; переможцями стали 16 проєктів. Вони стосувалися, зокрема, придбання безпілотників та іншого матеріально-технічного обладнання для потреб Сил оборони України. Це засвідчує, що конкурсний механізм використовувався для фінансової підтримки конкретних оборонних ініціатив громад [1].

У 2025 році конкурс охоплював усі три напрями, а пріоритети набули конкретнішого змісту. «Безпека та оборона» передбачала підтримку Сил оборони й інших військових формувань та ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій; «Стійкість» – облаштування укриттів у закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та громадських місцях; «Турбота» – створення умов для реабілітації та реінтеграції військовослужбовців, ветеранів і членів їхніх сімей. За результатами двох етапів переможцями стали 68 проєктів із 38 громад. Їхня загальна вартість становила 99 млн грн, з яких 40,4 млн грн передбачалося профінансувати з обласного бюджету, 55,9 млн грн – із бюджетів громад, а 2,7 млн грн – коштом партнерів [2].

У 2026 році конкурс зберіг три напрями, водночас підтримуючи як оборонні потреби, так і безпеку освітнього середовища та реабілітацію захисників. За оприлюдненими підсумками, переможцями стали 117 проєктів із 51 територіальної громади. Загальна вартість проєктів сягнула 161,1 млн грн: 70 млн грн становило фінансування з обласного бюджету, 85 млн грн – внески громад і 6,1 млн грн – кошти партнерів [6].

Отже, у 2024–2026 роках конкурс поєднував підтримку оборони з фінансуванням заходів, спрямованих на стійкість інфраструктури та соціальну реабілітацію. Важливою особливістю механізму залишалося співфінансування: внески громад у сукупності перевищували кошти обласного бюджету як у 2025, так і в 2026 році. Це дає підстави розглядати конкурс не лише як канал регіональної фінансової підтримки, а й як спосіб залучення місцевих ресурсів до реалізації пріоритетних проєктів.

Проєкти, реалізовані в різних територіальних громадах області, демонструють, як визначені конкурсом пріоритети втілювалися в конкретні заходи. Зокрема, Шпиківська громада реалізувала проєкт капітального ремонту укриттів у закладах освіти, а Оратівська селищна рада придбала для

військових 110 FPV-дронів. Ці приклади ілюструють два різні, але важливі напрями підтримки: підвищення безпеки цивільного населення та матеріально-технічне забезпечення Сил оборони [8; 9].

Водночас перелік підтриманих ініціатив не обмежувався оборонною тематикою. Проєкт Ямпільської громади був спрямований на придбання реабілітаційного обладнання для лікарні. Така ініціатива відповідає соціальному виміру конкурсу та засвідчує увагу до потреб медичних закладів і людей, які потребують відновлення. У сукупності ці приклади показують, що конкурсний механізм давав змогу громадам спрямовувати ресурси на різні завдання воєнного часу – від підтримки військових до забезпечення безпечнішого освітнього середовища й розвитку реабілітаційних послуг [10].

Трансформація конкурсу Вінницької обласної ради від «Комфортних громад» до «Безпечних стійких громад» відображає адаптацію регіональних інструментів підтримки місцевого розвитку до умов повномасштабної війни. Зміни в програмних пріоритетах посилили увагу до потреб Сил оборони, безпеки інфраструктури та соціальної підтримки населення. При цьому зберігся базовий механізм конкурсу – відбір місцевих ініціатив і їх співфінансування з обласного бюджету із залученням ресурсів громад та партнерів. Досвід конкурсу свідчить про його практичну роль у підтримці ініціатив громад в умовах війни.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Експертна рада визначила переможців ІІ етапу конкурсу Вінницької обласної Ради «Безпечні стійкі громади». *Вінницька обласна рада.* 06.09.2024. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/ekspertna-rada-viznachila-peremozhciv-ii-etapu-konkursu-vinnickoi-oblasnoi-radi-bezpechni-stijki-gromadi.htm
2. Звіт голови обласної ради 8 скликання В. Соколового за 2025 рік. *Вінницька обласна рада.* 20.12.2024 Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/upload/docs/d50dbfd243b6deac557c03ee24f8f106.pdf
3. Звіт голови обласної Ради 8 скликання В. Соколового за листопад 2020 року – грудень 2021 року. *Вінницька обласна рада.* 24.12.2021. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/upload/docs/b190b4ddca216a4b1b8233db6f890973.pdf
4. Конкурс Вінницької обласної Ради «Комфортні громади» на 2021-2022 роки. *Вінницька обласна рада.* 06.10.2021 Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/konkurs-vinnickoi-oblasnoi-radi-komfortni-gromadi-na-20212022-roki.htm
5. На Вінниччині визначені переможці конкурсу обласної Ради «Комфортні громади» – 2022. *Вінницька обласна рада.* 10.02.2022. URL: https://vinrada.gov.ua/na-vinnichchini-viznacheni-peremozhci-konkursu-oblasnoi-radi-komfortni-gromadi-2022.htm
6. На Вінниччині відзначили переможців ІІ етапу конкурсу обласної Ради «Безпечні стійкі громади» – 2026. *Вінницька обласна рада.* 11.09.2026. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/na-vinnichchini-vidznachili-peremozhciv-ii-etapu-konkursu-oblasnoi-radi-bezpechni-stijki-gromadi-2026.htm
7. Про внесення змін та доповнень до обласних програм: рішення Вінницької обласної ради від 29 грудня 2023 р. № 725. *Вінницька обласна рада.* 29.12.2023 Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/upload/docs/8d7de0ffd3554d0f9f774e61642e1f94.pdf
8. Реалізація проєкту конкурсу «Безпечні стійкі громади»: Оратівська селищна рада закупила для військових 110 FPV-дронів. *Вінницька обласна рада.* 31.10.2024. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/realizaciya-proektu-konkursu-bezpechni-stijki-gromadi-orativska-selischna-rada-zakupila-dlya-vijskovih-110-fpvdroniv.htm

9. Реалізація проєкту конкурсу «Безпечні стійкі громади»: Шпиківська громада капітально відремонтувала укриття в закладах освіти. *Вінницька обласна рада.* 17.10.2024. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/realizaciya-proektu-konkursu-bezpechni-stijki-gromadi-shpikivska-gromada-kapitalno-vidremontuvala-ukrittya-v-zakladah-osviti.htm
10. Реалізація проєкту конкурсу «Безпечні стійкі громади»: Ямпільська громада придбала реабілітаційне обладнання для лікарні. *Вінницька обласна рада.* 21.10.2024. Режим доступу: https://vinrada.gov.ua/realizaciya-proektu-konkursu-bezpechni-stijki-gromadi-yampilska-gromada-otrimala-reabilitacijne-obladnannya-dlya-likarni.htm

Олена Гордієнко

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ДОКУМЕНТУВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДОСВІД ВІДОКРЕМЛЕНОГО ПІДРОЗДІЛУ «МУЗЕЙ МУЖНІХ» ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Анотація. *У статті на матеріалах діяльності відокремленого підрозділу «Музей Мужніх» Вінницького обласного краєзнавчого музею розглянуто антропологічний вимір документування російсько-української війни, у центрі якого перебувають людина та її досвід. Проаналізовано формування джерельного комплексу, що поєднує музейний предмет із біографічним, подієвим, документальним, візуальним та усноісторичним контекстом, а також виокремлено практики підрозділу, які можуть слугувати орієнтирами для документування сучасної війни в регіональних музеях.*

Ключові слова: *російсько-українська війна, антропологічний вимір, документування, музеєфікація, музейний предмет, джерельний комплекс, усна історія, Вінниччина.*

Olena Hordiienko

THE ANTHROPOLOGICAL DIMENSION OF DOCUMENTING THE RUSSO-UKRAINIAN WAR: PRACTICES OF «MUSEUM OF THE COURAGEOUS», A SEPARATE UNIT OF THE VINNYTSIA REGIONAL MUSEUM OF LOCAL HISTORY, HERITAGE AND NATURE

Abstract. *Drawing on the activities of «Museum of the Courageous», a separate unit of the Vinnytsia Regional Museum of Local History, Heritage and Nature, the article examines the anthropological dimension of documenting the Russo-Ukrainian War, with the person and lived experience at its centre. It analyses the formation of a source complex linking museum objects with biographical, event-related, documentary, visual and oral-history contexts and identifies practices that may serve as practical reference points for documenting contemporary war in regional museums.*

Keywords: *Russo-Ukrainian War, anthropological dimension, documentation, musealisation, museum object, source complex, oral history, Vinnytsia region.*

Російсько-українська війна належить до тих історичних процесів, які українські музеї змушені документувати одночасно з їх перебігом. Для краєзнавчих установ це означає не лише швидке поповнення колекцій новими